

947.6 ("1914-1918")

"ЖЫЛЛЁВАЕ ПЫТАННЕ" Ё ВІЦЕБСКУ Ё ГАДЫ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ

Ас. Хаданёнак В.М.

Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

Адной з найбольш вострых праблем, з якой сутыкнулася насельніцтва беларускіх гарадоў у гады Першай сусветнай вайны, быў пошук даха над галавой. Горад Віцебск не быў выключэннем. З усіх 12 гарадоў Віцебскай губерні сітуацыя з "жыллёвым пытаннем" была тут самай складанай. Колькасны склад гараджан увесь час папаўняўся за кошт бежанцаў і вайсковых кантынгентаў. Пасля пачатку ваенных дзеянняў адбыліся змены ў працэдурцы арэнды жылля. Згодна з пастановай начальніка Дзвінскай ваеннай акругі, усе домаўладальнікі, а таксама гаспадары заезных двароў абавязаны былі весці дамавыя кнігі, устаноўленыя для запісаў прыезжых. Уладальнікі "апартаментнаў" мусілі паведмаляць у мясцовае паліцэйскае ўпраўленне пра ўсякага прыбыўшага чалавека з прад'яўленнем дакументаў на яго асобу (на гэта давалася 12 гадзін). Вінаватыя караліся: "... выплочвалі грашовае спагнанне да 3 тыс. рублёў, альбо знявольваліся тэрмінам да 3 месяцаў [1, арк. 13 адв - 14].

Выкананне гэтай пастановы прывяло да таго, што гаспадары дамоў і кватэр, баючыся адказнасці, проста "выкінулі на вуліцу" тых, хто не меў пры сабе дакументаў адпаведнага ўзору. Пад гарачую руку трапілі і воінскія чыны, якіх не здолела куды-небудзь засяліць ваеннае начальства. У сувязі з гэтым у горадзе назіралася неспакойная атмасфера, даходзіла да прымянення фізічнай сілы Каб зменшыць сацыяльную напружанасць, 9 верасня 1914 г. выйшла новая "абавязковая пастанова". Згодна з ёй "домаўладальнікам і дворнікам забаранялася прымаць меры па высяленні з кватэр без судовага рашэння сем'яў воінскіх чыноў, а таксама ратнікаў апалчэння" [1, арк. 62].

На пачатку восені 1914 г. жылля ў горадзе катастрафічна не хапала. Віцебская дума даручыла ганаровым грамадзянам горада абыйсці ўсе дамы і скласці спісы кватэр, магчымых для засялення. Але ж такіх "гасцей" не дужа хацелі бачыць і ў большасці выпадкаў проста не адчынялі дзверы.

Шалёны попыт на жытло прывёў да імклівага росту цэн на з'ём даху над галавой. Кватэры вырасла ўдвай. Многія з тых, хто зняў жыллё раней, чымсці пачалася вайна, цяпер адмаўляліся плаціць арэндную плату. Гэта бачна з судовага іска віцебскага месціча І. Цітова да Р. Шчэдава: "Сведка хадзіў да адказчыка па грошы, але жонка адказчыка праганяла яго, прычым казалася, што ў ваенны час можна не плаціць грошы за кватэру" [2, арк. 11 адв.]. Пры велізарным наплыве прыезжых стала больш выгадна здаваць кватэры на суткі. Зняць жытло на месяц было амаль немагчыма. У горадзе расквітнеў новы прыбытковы бізнес. З'явіўся цэлы атрад пасрэднякаў, якія зводзілі ўладальнікаў кватэр з кліентамі, за што мелі добрыя грошы. Канцылярыі гарадскіх улад былі завалены працізнікамі аб прадастаўленні жылга. Да прыкладу, звакуяваныя з Рыгі наракалі: "У горадзе Віцебску свабодных кватэр нельга знайсці, нам, як сямейным, выключоўца ўсялякая магчымасць атрымаць кватэру, нягледзячы на ўсялякія высілкі. Між тым як у нас няма ні стала, ні стула, ні ложка, ні нават матрасаў ці мяшкоў для набіўкі саломай" [3, арк. 17].

За шчасце лічылася пражываць у чыгуначным вагоне. Але так "шанцавала" не ўсім. Часта кіраўніцтва чыгуначнай станцыі Віцебск распараджалася наступным чынам: "З вагона № 197 перавядзіце сям'ю тэлеграфіста Берзіна ў вагон № 2640, а халастых у вагон № 2711. Класныя вагоны за № 2372, 2640, 2711, 315 і 309 часова пакіне пад жытло, даўшы 10 дзён на пошук кватэр" [3, арк. 16]. Не зважаючы на маразы, людзей высялялі да вуліцы.

Умовы ваеннага часу прыводзілі да парушэнняў правілаў эксплуатацыі жыллёвых плошчаў. Асобныя жыхары трымалі скаціну ў сваіх памяшканнях. Да прыкладу, у іску віцебскага месціча Ф. Пракоф'ева да М. Асноўскай пазначана: "Кватарантка Марыя Асноўская, якая ўжо чатыры месяцы не плоціць за жыллё, у кватэры ўтрымлівае коз, куры

і вылівае ў вокны памыі з-за чаго ў кватэры збучьвелі вокны і балкі, на якіх стаяць печы, таму кватэра патрабуе ў самым хуткім часе капітальнага рамонту..." [4, арк. 228]. А з рамонтам было цяжка, бо не халала прылад працы, кваліфікаваных майстроў, сыравіны (асабліва драўляных брусоў і балака).

Утрымліваць кватэры ў добрым стане (асабліва зімой) было немагчыма, бо не было чым целліць. На дровы пусцілі увесь драўляны плот, што быў у горадзе. За кожную трэску прыходзілася змагацца. Гэта бачна з заявы ў камітэт рабочай арганізацыі Віцебска служачага ў параходным таварыстве Гіндзіна І. Андрэева: "Праслужыўшы больш за 20 гадоў у параходстве і маючы мізэрны заробак, я карыстаўся бясплатным ацяпленнем і браў дровы для варкі ежы. 28 чэрвеня загадчык упраўленнем Г. Гурэвіч убачыў, што жонка мая Фядора несла дамоў палку дроў, назваў яе і мяне варамі. Я сказаў Гурэвічу, што мне дазволена браць дровы для сябе, але Гурэвіч і слухаць не жадаў, ударыў кулаком у твар і звольніў з пасады. Прашу камітэт разабраць справу і задаволіць мяне па закону за страту здароўя на службе. Справу прашу паскорыць, бо я з'езджаю з Віцебска ў Сібір для пошуку сродкаў для выжывання" [5, арк. 10 - 11].

Такім чынам, "жыллёвае пытанне" у гады Першай сусветнай вайны для Віцебска было адным з самых вострых. Належным чынам яго вырашыць так і не ўдалося (не халала жылга для размяшчэння бежанцаў і ваенных кантынгентаў, "завоблачнымі" былі кошты на з'ём кватэраў, не было чым іх целліць у зімовы час і інш.). Нават мясцовыя жыхары ў пошуках даху над галавой вымушаны былі эвакуіравацца на ўсход.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. Фонд. 1416. – Воп. 1. – Спр. 2353. – Т. 1.
2. Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці (далей ДАВВ). Фонд. 75. – Воп. 1. – Спр. 68.
3. ДАВВ. Фонд. 106. – Воп. 1. – Спр. 3. – Т. 1.
4. ДАВВ. Фонд. 75. – Воп. 1. – Спр. – 60.
5. ДАВВ. Фонд. 52. – Воп. 1. – Спр. 1.

УДК 327

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ТЕРРОРИЗМА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Ст. преп. Гришанов В.А.

Витебский государственный технологический университет

Терроризм – постоянный спутник человечества, который относится к числу самых опасных и трудно прогнозируемых явлений современности, приобретающих все более разнообразные формы и угрожающие масштабы. Терроризм как массовое и политически значимое явление – результат повальной «деидеологизации», когда отдельные группы в обществе начинают ставить под сомнение законность и права государства и этим оправдывают свой переход к террору для достижения собственных целей. Уровень терроризма и конкретные формы его проявления представляют собой показатель, с одной стороны, общественной нравственности, а с другой – эффективности усилий общества и государства по решению наиболее острых проблем, в частности, по профилактике и пресечению самого терроризма. Слово террор произошло из латинского языка: *terror* – страх, ужас. Любые действия террориста (даже не связанные с убийством) всегда предполагают насилие, принуждение, угрозу. Переходный период, отягощенный тяжелым экономическим кризисом, создает условия социального противостояния, формирует особое состояние массового сознания, для которого характерна неадекватная оценка реальной действительности, настроения неуверенности, неоправдавшихся ожиданий, страха, озлобленности и агрессивности. В этих условиях легко воспринимаются экстремистские призывы к акциям протеста. Можно выделить четыре наиболее существенных условия, порождающих терроризм: формирование